

SERPAM

İstanbul Üniversitesi
Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi

ARAŞTIRMA DİZİSİ-1

İSTANBUL BÖLGESEL VE ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ (İFM)

EKİM 2012

SUNUŞ

İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması konusu son zamanlarda ülkemiz ekonomi gündemini en çok meşgul eden konulardan biri olmuştur. Konunun önemi, projenin Türkiye'nin finans sistemini ve finansal hizmetler sektörünü önemli oranda etkilemesinden, ülke ekonomisinin büyümesinde itici bir güç olabilme potansiyelinin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında projenin ülkenin ekonomik, politik, hukuksal, finansal ve hatta sosyal alanlarında büyük değişimlere neden olması beklenmektedir.

City of London'ın yaptığı bir araştırmada dünyanın en önemli 10 finans merkezi sırasıyla Londra, New York, Singapur, Hong Kong, Zürih, Cenevre, Tokyo, Chicago, Frankfurt ve Sydney olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde MasterCard'ın önemli ticari merkezler araştırmasında, yukarıda sayılan kentlerden yedi tanesi listede yer almıştır. İstanbul, 75 şehir arasında ancak 64. sırada yer alabilmiştir. Gerek Wojcik'in uluslararası finansal hizmetlerde ülkelerin gelişim düzeylerini belirlemeye yönelik oluşturulan indekslerinde, gerekse de Dünya Ekonomik Forumu'nun finansal gelişmişlik düzeyi endeksinde Türkiye'nin skorları oldukça düşüktür. İstanbul'un önce bölgesel, ardından da uluslararası bir finans merkezi olabilmek için kat etmesi gereken oldukça uzun bir yol bulunmaktadır.

Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (SERPAM) olarak hazırlamaya başladığımız araştırma dizimizin ilk yayını "İstanbul Bölgesel ve Uluslararası Finans Merkezi (İFM)" olarak belirledik. Bunda, konunun ülke ekonomisi için taşıdığı önem yanında, Türkiye'nin uluslararası saygınlık ve prestijini arttırmada da başrolü oynaması elbette ki ilk etken olmuştur.

Raporumuzda ilk olarak, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi'nin tarihsel gelişiminden bahsedilmektedir. Ardından Dünya Ekonomik Forumu'nun finansal gelişmişlik düzeyi endeksi anlatılmakta ve Türkiye'nin skorları değerlendirilmektedir. Bunu, bölgesel ve uluslararası finans merkezlerinin özelliklerinin ve hangi şehirlerin bu kapsama alındığının anlatıldığı bölüm izlemektedir. İstanbul, iki önemli küresel finans merkezi olan Londra ve New York ile karşılaştırılmakta ve İstanbul'un artıları ve eksileri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca İstanbul için fırsatlar ve tehditlerin anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır. Son olarak İFM Strateji ve Eylem Planı'ndaki ilk on önceliğin yer aldığı bölüm ile rapor tamamlanmaktadır.

Raporumuzun sermaye piyasası katılımcılarına ve konuyla ilgilenen kesimlere faydalı olmasını temenni ederim.

Prof. Dr. Mehmet Şükrü TEKBAŞ

SERPAM MÜDÜRÜ

İSTANBUL BÖLGESEL VE ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ (İFM)

A. Tarihsel Gelişim

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi (İFM), Türkiye'nin 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Plânı'nda yer almaktadır. Projenin Mayıs 2010'da Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla birlikte, proje koordinatörlüğüne Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı atanmıştır. Ayrıca aynı yıl, Kalkınma Bakanlığı bünyesinde "Mali Piyasalar ve İstanbul Finans Merkezi Dairesi" kurulmuştur. *İstanbul Finans Merkezi Projesi'nin vizyonu, İstanbul'un öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olmasıdır.* Proje çalışmalarına 80'in üzerinde kamu, özel ve sivil toplum kuruluşu ve üniversitelerin temsilcileri katkı sağlamıştır. Proje kapsamında 8 çalışma grubu oluşturulmuştur. Bunlar hukuk, piyasalar ve enstrümanlar, vergi, düzenleyici ve denetleyici çerçeve, teknoloji, altyapı, tanıtım ve imaj ve insan kaynakları çalışma gruplarıdır.

Finans merkezinin başarılı olmasında fiziki bir mekânın önemli olması düşüncesinden hareketle İFM, Anadolu yakasında Ataşehir ile Ümraniye ilçe sınırları içinde, toplam 2 milyon 500 bin metrekarelik bir alana inşa edilecek olup, dört bölgeden oluşacaktır. Bu dört bölgede özel kurumlar ve denetim kuruluşlarına ait binalar, banka ve finans merkezine ait binalar, kongre ve kültür merkezi ile oteller ve konutlar, destek ve hizmet birimleri olarak tanımlanan okul, cami, polis ve itfaiye merkezi bulunacaktır.

B. Son Yıllarda Dünyada ve Türkiye'de Yaşanan Finansal Gelişmeler

2008 yılında dünyada yaşanan finansal kriz, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeleri etkilemiştir.

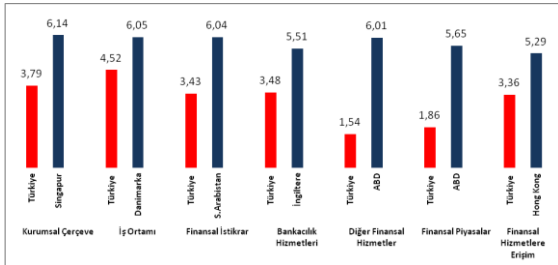
- ❖ Küresel finansal piyasalarda ciddi bir değer ve güven kaybı yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir.
- ❖ Türkiye, bu krizden pek çok ülkeye göre daha az etkilenmiştir.
- ❖ Türkiye, 2010 yılında dünyanın 16., 2011 yılındaysa 18. büyük ekonomisi olmuştur. Goldman Sachs tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, Türkiye 2050 yılında dünyanın 9., Avrupa'nın ise Rusya ve İngiltere'den sonra 3. en büyük ekonomisi olacaktır.
- ❖ Ekonomik ve politik istikrar, Türkiye'ye giderek artan bir yabancı sermaye ilgisi taşımaktadır.
- ❖ Yaşanan küresel kriz sonrasında, uluslararası finans merkezlerinin ülke ekonomileri üzerindeki etkileri ile ilgili tartışmalar yoğunlaşmıştır.
- ❖ Buradan hareketle denilebilir ki, dünyadaki finansal merkezlerin entegrasyonunda ve yönetim ilkelerinin belirlenmesinde OECD gibi uluslararası kuruluşların etkinliği artmaktadır.

C. Finansal Gelişim Endeksi'ne Göre Ülkeler ve Türkiye'nin Durumu

Dünya Ekonomik Forumu'nun (World Economic Forum – WEF) her yıl açıkladığı finansal gelişmişlik düzeyi endeksine göre 2011 yılında ilk 10 ülke:

1. Hong Kong
2. ABD
3. İngiltere
4. Singapur
5. Avustralya
6. Kanada
7. Hollanda
8. Japonya
9. İsviçre
10. Norveç'tir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun finansal gelişmişlik düzeyi endeksinde ülkeler, yedi temel kriteri⁽⁴⁾ esas alan puanlama sistemine göre 5,16-2,44 arasında değerlendirilmiş olup, bu yelpazede Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi 3,14'tür. Bu endekste yer alan kriterler: kurumsal çevre, iş çevresi, finansal istikrar, bankacılık finansal hizmetleri, bankacılık dışı finansal hizmetler, finansal piyasalar ve finansal erişimdir. Bu kriterlere göre Türkiye'nin en güçlü yönü iş çevresi iken, en zayıf yönü bankacılık dışı hizmetlerdir.

Finansal Gelişmişlik Endeksi 2011 sonuçlarına göre Türkiye bir önceki seneye göre bir puan gerileyerek 43. sırada yer almıştır.⁽⁵⁾ Türkiye, kurumsal çevresi (40.sırada) ve iş çevresi (34.sırada), eğitimsiz insan sermayesi fonu (51.sırada) ve zayıf kurumsal yönetimi (55.sırada) dolayısıyla arka sıralarda olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin finansal sisteminin istikrarsızlığı (54.sırada), değişken kambiyo sistemi (49.sırada) ve yüksek riskli borç krizleri (45. sırada) ile

ilişkilendirilebilir. Türkiye, finansal aracılık kategorisinde bankacılık finansal hizmetleri (34.sırada) ve finansal piyasalardaki gelişmişlik (35. sırada) avantajları ile karmaşık sonuçlar gösterirken; banka dışı finansal hizmetler (49.sırada) ve menkul kıymetleştirme (55.sırada) alanı Türkiye'nin bu zayıf yönünü oluşturmaktadır. Sermayeye perakende erişim (20.sırada), ticari ulaşım (35.sırada) göre daha güçlüdür ve finansal erişimdeki (31.sırada) pozisyonu ülkenin güçlü yönlerindedir.

D. Bölgesel Finans Merkezleri ve Türkiye'nin Konumu

Finans merkezleri, genel olarak bir ülkenin ekonomik merkezlerinde bulunmaktadır. Şirketler nerede faaliyetlerini sürdürmek isterlerse, onlara hizmet sunan finansal kurumlar da onların yerleştiği yerlerde olmak istemektedir. Bu sebeptendir ki, uluslararası finans merkezleri, dünyanın en büyük ekonomilerinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, dünya ekonomisi içinde büyüklük açısından orta sıralarda yer alan bir ülkedir. Dolayısıyla, mevcut uluslararası finansal merkezlerle rekabet edebilmesi güçleşmektedir. Bu nedenle İstanbul Finans Merkezi'nin hedefinin öncelikle "bölgesel", ardından "küresel" olarak belirlenmesi daha gerçekçidir.

Bölgesel finans merkezlerinin en önemlileri olan Tokyo (Japonya), Frankfurt (Almanya) ve Paris (Fransa) büyük ekonomilerine ve finansal piyasalarının gelişmişliğine rağmen, küresel finans merkezleri olarak kabul edilmemektedir. Bunun iki önemli nedeni bulunmaktadır: Birincisi, bu ülkelerin finans sektöründe yabancı kurumlar yer alıyor olsa da ağırlık yerli kurumlardadır. İkinci olarak, bu ülkelerdeki finansal ve hukuksal

düzenlemelerin karmaşık, düzenleyicilerin tutumlarının katı olduğu düşünülmektedir.

Tokyo, Frankfurt ve Paris dışında, belli hizmet alanlarına odaklanmış şehirler vardır. Örneğin Lüksemburg yatırım fonu merkezi, Zürih özel bankacılık merkezi, Dublin operasyonel işlemler merkezi olmuştur.

Türkiye Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Orta Asya bölgelerinde en büyük ekonomiye sahip ülkedir. Bu coğrafi alanların birinde veya birkaçında bölgesel merkez haline gelebilecek bir potansiyele sahiptir. Doğu Avrupa bölgesinde rakipler arasında Varşova, Bükreş ve Budapeşte yer almakla birlikte, Avrupa Birliği ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin yaşamakta olduğu ekonomik sıkıntılar dikkate alındığında, İstanbul'un bölgenin en önemli finans ve ticaret merkezlerinden birisi olma konumunda olduğu görülmektedir.

İstanbul ve Türkiye'nin bölgesel bir güç haline gelebilmesi için aşağıda belirtilen alt sektörlerin tamamına ilişkin bir çekim merkezi oluşturulması hedeflenmiştir:

- Bankacılık (yatırım, özel ve kurumsal bankacılık)
- Sermaye piyasası (hisse senedi, borçlanma senetleri, türev ürünler, emtia)
- Varlık yönetimi (yatırım fonlarının kuruluşu, yönetimi)
- Sigorta ve reasürans
- Diğer finans kurumları (faktoring, leasing, tüketici finansmanı)
- İslami finans ürünleri
- Alternatif finans ürünler (hedge fonlar, finansal ortaklık fonları)
- Operasyonel destek faaliyetleri

Sermaye piyasasının çekim merkezi haline gelebilmesi bir anlamda İMKB'nin sahip olduğu potansiyeli iyi yansıtmasıyla yakından ilgilidir. Türkiye GSYİH büyüklüğünde 18. sırada iken, İMKB'nin piyasa değeri dünya borsaları sıralamasında 26. sıradadır. İMKB, potansiyelini kullanarak kolaylıkla bölgesel bir çekim merkezi haline gelebilir. Bunun için T.C. Hükümeti İMKB ile ilgili bazı önemli kararlar verme aşamasındadır. İMKB'nin özelleştirilmesi veya şirketleşmesiyle ilgili çalışmalar hali hazırda devam etmektedir.

E. Uluslararası Finans Merkezlerinin Ortak Özellikleri

Uluslararası finans merkezi, dünyanın her yerindeki kurumların, dünyanın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerdir. Aşağıda yer alan özellikler, uluslararası finans merkezlerinin ortak özellikleri olarak kabul edilmektedir. İstanbul'un göreceli durumunun analizinde de bu özellikler referans alınmakta ve stratejik ve operasyonel öneriler için bu unsurlar yol gösterici olarak kabul edilmektedir:

1. Finansal hizmetler piyasasının büyüklüğü,
2. Uluslararası nitelikli finans uzmanlarının adedi,
3. Uluslararası şirketlerce erişilebilir yerel piyasanın büyüklüğü,
4. Yüksek hacimli ve farklı piyasalara hizmet verebilme yeteneğine sahip bir merkez olma imajı,
5. Uluslararası normlara sahip yasal ortam,
6. Politik ve ekonomik istikrar,
7. Etkin ve kabul görmüş yasal düzenlemeler,

8. Yerel, bölgesel ve küresel ölçekte iş kurma ve yönetme kolaylığı,
9. Finansal hizmetler sektöründe iş yapma maliyetleri,
10. Rekabetçi mali ortam,
11. Nitelikli finansal hizmet sektörü çalışanlarını ülkeye çekebilecek nitelikte yaşam tarzının mevcudiyeti,
12. Destek hizmetlerine erişilebilirlik, yeterli iletişim ve fiziki altyapı ile ulaşım altyapısı.

F. Londra ve New York: Dünyanın İki Önemli Küresel Finans Merkezi

Dünyanın iki önemli uluslararası finans merkezi Londra ve New York'tur. Londra, başlıca uluslararası finans merkezlerden biri olarak, hem gelişmiş yurtiçi ekonomisinden hem de küresel finansal hizmetler sektöründen büyük payı almaktadır. Avrupa'nın en büyük 500 şirketinden 100'ünün merkezi Londra'dadır. Dünyanın en büyük finans şirketlerinin dörtte birinin Avrupa genel merkezleri de Londra'da bulunmaktadır. 550'den fazla uluslararası bankanın ve 170 global menkul kıymetler kuruluşunun Londra'da ofisleri bulunmaktadır. Yabancı bankalar, İngiltere bankacılık varlıklarının % 54'üne karşılık gelmektedir.

Londra, dünyanın bankacılık merkezi ve Avrupa'nın ana iş merkezi olarak tanıtılmaktadır. Londra'nın düzenleyici rejimi, uluslararası rakiplerine kıyasla avantajlı görülmektedir. Londra, nitelikli iş gücüne erişim açısından da önde gelen bir merkez olarak tanınmaktadır. Londra'nın çok iyi bir ulaşım ve iletişim ağı bulunmaktadır. Gelişmiş hava taşımacılığı sayesinde finansal merkezlere ve bölgesel ekonomilere ulaşımı vardır. Fakat ulaşım altyapısı (özellikle de yeraltı ağı)

genişleme ve modernleşmeye ihtiyaç duymaktadır. Dünya Bankası'nın 'İş Yapma Kolaylığı Raporu'na göre İngiltere, en kolay iş yapılan 6. ülkedir. Londra'da uluslararası hizmetler oldukça gelişmiş olup, uluslararası alanda kabul görmüştür. Londra'nın bir dezavantajı olarak cazip olmayan vergi rejimi görülmektedir.

Yaklaşık 8 milyonluk nüfusu ile Avrupa'nın en kalabalık şehirlerinden olan Londra'da, 2011 yılı itibariyle toplam 2,6 milyon yabancı yaşamaktadır. Şehirde 300'ün üzerinde dil konuşulmaktadır. Londra, yüksek kalitede yaşam biçimi sunan uluslararası bir şehirdir fakat bir o kadar da pahalıdır. Yaşam pahalılığı en yüksek olan şehirler endeksine göre Londra 2008 yılında 3. sırada yer almıştır. Ayrıca şehir, ofis maliyetleri açısından dünyada üst sıralarda yer almaktadır.

Londra ile küresel bir finans merkezi olma konusunda rekabet eden New York, son yapılan çalışmalara göre finansal hizmetler alanında Londra'nın gerisinde kalmaktadır. New York'ta, Londra'daki kadar çok olmasa da, 250 kadar uluslararası bankanın ofisi yer almaktadır. Yaklaşık 8,2 milyon nüfusu içinde 3 milyon kadar yabancı yaşamaktadır. Bu sayı Londra'da yaşayan yabancı sayısından biraz fazladır. New York'ta yaklaşık 170 ayrı dil konuşulmaktadır.

Dünyanın en büyük emtia ticaret merkezi ve hedge fon merkezi New York olarak kabul edilmektedir. New York karmaşık finans ürünlerine yenilikler getirebilen yüksek finansal uzmanlığa sahip çalışanları barındırmaktadır.

G. İstanbul Küresel Finans Merkezi Olma Yolunda Hangi Noktadadır?

İstanbul önemli bir finans merkezi olmanın ötesinde son yıllarda uluslararası bir

finansal etki alanı haline gelme yolunda çabalamaktadır. Türkiye'nin sürekli büyüyen ekonomisi ve gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında henüz yeterince olgunlaşmamış olan finansal hizmetler sektörü bir araya geldiğinde olağanüstü bir büyüme potansiyeli bulunmaktadır.

İstanbul gizli kalmış bir **nitelikli işgücü** kaynağına ve gelir yaratma potansiyeline sahiptir. Bunlar sayesinde İstanbul, bölgesel rakiplerinin başa çıkamayacağı, gelişmiş bir rekabet gücünü elinde tutmaktadır. İstanbul ayrıca yaşam tarzı ve iş yapma maliyeti alanlarında da rakiplerinden oldukça avantajlı konumdadır. İstanbul, önümüzdeki 10 yıl içerisinde kendi bölgesindeki en önemli finansal merkez olmayı, 30 yıl içerisinde ise gerçek anlamda uluslararası olan 5 finansal etki alanından biri haline gelmeyi hedeflemektedir.

Tasarruf oranının düşüklüğü İstanbul'un bir finans merkezi olması açısından bir dezavantaj değildir. Bilakis önümüzdeki dönemde tasarrufların artırılması için sermaye piyasası önemli bir rol üstlenecektir, bu da İstanbul'un finans merkezi olmasını destekleyecektir. AB elektrik/enerji piyasalarının entegrasyonuna ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Türk elektrik dağıtım/iletim sistemi de bu sisteme entegre edilmiştir. Türkiye Avrupa ile Kafkaslar-Asya-Orta Doğu-Afrika arasındaki köprü rolü ile enerjide anahtar bir rol üstlenmektedir ve önemi artarak devam edecektir. Enerji Borsası'nın kurulması, bu potansiyelin hayata geçirilmesinde önemli bir adım olacaktır.

Türkiye'de yeni bir teşvik olarak yabancı yatırım fonlarının kazançları ile yatırım fonu yöneticilerinin gelirlerine ilişkin vergi

muafiyetleri getirilmiştir. Bu uygulama fonlar ile fon yöneticilerini İstanbul'a çekme konusunda önemli bir adımdır. Londra'da gelir vergisi %50'ye artırıldığında (2008) bu durum finans merkezi açısından olumsuzluk olarak değerlendirilmişti. **Vergi muafiyeti** İstanbul için özellikle vergisiz cennet konumundaki Dubai, Qatar ve Abu Dhabi ile rekabette önemli bir avantaj sağlayacaktır.

Türkiye'nin finansal hizmetler sektörünün GSYİH içindeki payı diğer rakiplerle kıyaslandığında daha düşüktür (Rusya hariç). Hükümetin finansal hizmetler sektörünün gelişimine verdiği destek her geçen yıl artmaktadır. Tüm finansal hizmetler sektörlerinde Türkiye'nin oldukça önemli bir büyüme potansiyeli bulunmaktadır. Özellikle sigortacılık sektörü sunduğu fırsatlarla gelişime oldukça açıktır.

Londra Metal Borsası'nda Türkiye teslimatlı demir çelik vadeli işlem sözleşmeleri işlem görmektedir. Türkiye demir çelikte Ukrayna ile birlikte Avrupa ve Akdeniz Bölgesi'nde en önemli oyuncuların birisidir. LME'de işlem gören bu sözleşmelerin VOB ile İstanbul'a çekilmesi mümkündür ve önemli bir potansiyeldir. Varşova Borsası şirketleşmesi sonrasında Bulgaristan, Macaristan vb. Doğu Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren şirketlerin hisse senedi ve borçlanma aracı ihraçları açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. Doğu Avrupa ekonomisinin düşüşte olması ve Türk ekonomisinin potansiyeli dikkate alındığında, İMKB'nin şirketleşmesi sonrasında bölgede halka arzlar açısından bir merkez olması beklenmelidir.

Diğer gelişmiş piyasalarla kıyaslandığında sermaye piyasalarının piyasa değeri oldukça düşük, gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında ise paralel seviyededir. Tahvil piyasaları nispeten gelişmiş olup, özel sektör tahvilleri piyasası ise son dönemde yapılan düzenlemeler çerçevesinde gelişime açık duruma gelmiştir.

Türkiye'nin bölgesel hâkimiyet konusunda en zorlu rakibi sürekli büyüyen ekonomisi ile Rusya'dır. Dublin'in finansal hizmetler sektörü oldukça gelişmiş olup, özellikle arka ve orta ofis operasyonları için çekici konumdadır. Öte yandan, yurtiçi pazarı oldukça sınırlı olsa da AB pazarına erişim sağlama konusunda büyük fırsatlar sunmaktadır. Singapur ve İsrail kıyaslandığında, iki ülkenin de aynı büyüklükte GSYİH'si olmasına rağmen Singapur finansal hizmetler sektörünün GSYİH'ye katkısının İsrail'inkinden iki kat fazla olduğu görülmektedir.

İstanbul, yaklaşık 13,5 milyonluk nüfusu ile **büyük bir metropoldür**. Buna rağmen, 2010 yılı itibariyle İstanbul'da yalnızca 106.156 yabancı yaşamaktadır. Bu sayı Londra ve New York'taki yabancı sayısı ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kalmaktadır. İstanbul'da 12.278 yabancı şirket faaliyet gösterirken, 16.666 adet yabancı ortaklı şirket bulunmaktadır. Türkiye'de 10 adet yabancı banka kurulmuştur. Şube açan yabancı banka sayısı ise 6'dır. Finansal hizmetler sektöründe şehirde 200.000'den fazla kişi istihdam edilmektedir.

Şehirde, yabancılar için uluslararası akreditasyona sahip 11 yabancı okul, 6 uluslararası okul ve 14 uluslararası bakalorya uygulayan okul bulunmaktadır.

Dünya'nın en iyi bilgi teknolojileri ve iletişim hizmetleri firmaları Türk finans hizmetleri sektörüne hizmet vermektedir. Finans hizmetleri çalışanları dünyanın önde gelen şehirlerinde sahip oldukları hayat standartlarına İstanbul'da daha düşük bir bedelle sahip olabilmektedir.

Şehrin iş alanlarının yoğunlaştığı merkezlerde, neredeyse birbirine bitişik duran büyük alışveriş merkezleri ve gökdelenler inşa edilmesi, trafik sorununu daha da karmaşıklarıtmaktadır. Bu nedenle, öncelikle şehrin yapılaşmasına yönelik planlar elden geçirilmeli, şehircilik kuralları taviz vermeden uygulanmalıdır.

İstanbul'un 2 havaalanı ve bu havaalanlarında hizmet veren 6 havayolu şirketi bulunmaktadır. Toplam havaalanı sayısının 5'e çıkarılması planlanmaktadır ve İstanbul'a yakın konumda yer alan 2 tane havaalanı ise şehrin ulaşım ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmaktadır. Ayrıca Avrupa yakası ile Anadolu yakasını birleştirecek yeni demiryolu hattı (Marmaray) yapılmaktadır. Trafik sıkışıklığı (diğer finans merkezindeki şehirler gibi), şehrin en önemli sorunudur.

İstanbul'da, yaşam kalitesinin önemli unsurları olan yeme içme, eğlence alanlarının çeşitliliği ile kültür ve sanat faaliyetlerinde son yıllarda önemli bir canlılık görülmektedir. Bu konuda özel sektörün girişimlerine bürokratik kolaylık sağlanması yeterli olacaktır. Tarihi yapıların, müzelerin ve benzeri kültürel alanların kalitesinde de önemli iyileşmeler görülmektedir. Fakat İstanbul'un **turizm merkezi** olarak çekiciliğinin artırılması için yapılan çalışmaların kesintisiz ve daha yoğun bir biçimde sürdürülmesi, şehrin iş merkezi olarak da çekiciliğini artıracaktır.

Belediyenin internet sitesinde ve diğer bilgilendirme kanallarında, hem yerli hem yabancı girişimcilere yönelik olarak, şehirde iş kurma rehberleri hazırlanması yararlı olacaktır.

Uluslararası Kongre ve Toplantı Derneği tarafından yapılan araştırmada İstanbul, 2010 yılında uluslararası toplantılara ev sahipliği yapma sıralamasında dünyada 7. sırada yer almıştır.

Financial Times 2011 Mayıs ayı sonunda yayınlanan “**En iyi yaşanabilir şehirler**” anketinde İstanbul dünyanın yaşanabilecek en iyi şehri seçilmiştir.

H. İstanbul’un Mevcut Durumu: Artılar ve Eksiler

İstanbul, yukarıda E Bölümü’nde anlatılan kriterlere göre değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

Artılar:

- Nitelikli iş gücü: Türkiye yüksek sayıda genç ve eğitim düzeyi sürekli artan bir işgücüne sahiptir.
- Finansal hizmetler piyasasının derinliği: Türkiye finansal hizmetler piyasası, rakipleri ile kıyaslandığında gelişime açıktır.
- İmaj: Türkiye’nin imajı, henüz finansal hizmetler sektörü gelişimine destek olacak şekilde markalaşmış olmasa da düzelmektedir.
- Politik ve ekonomik istikrar: Türkiye’nin ratingleri düzelmektedir.
- Düzenleyici çerçeve: Türkiye’nin uluslararası standartlara uyum süreci devam etmektedir.

- İş yapma kolaylığı: İstanbul, bazı süreçlerin ciddi zaman almasına karşın, iş yapma kolaylığı ile ilgili olarak güçlü bir performans sergilemektedir.
- Mali ortam: Türkiye’nin mevcut vergi durumu makul olmakla birlikte, iyileştirme imkânları mevcuttur.
- Yaşam standardı: İstanbul’da yaşam, gelişmiş finans merkezlerine göre daha düşük maliyetlidir ve şehir yüksek bir yaşam kalitesi sunmaktadır.
- İş yapma maliyeti: İstanbul, hem işgücü hem de gayrimenkul maliyetleri bakımından cazip yaşam imkânları sunmaktadır. Avrupa Gayrimenkul Piyasalarında Gelişen Trendler 2011 Raporu’nda İstanbul, “gayrimenkul alımı” için 19 ülkeden 27 Avrupa şehri arasından 1.; “gelişme beklentileri”nde 1.; “Mevcut yatırım Performansı”nda ise aynı puanı paylaştığı Münih’in ardından 2. sırada yer almıştır.
- Profesyonel hizmetlerin erişilebilirliği: İstanbul’un gelişmiş bir piyasası vardır. Bu durum, çokuluslu firmaların İstanbul’a ilgisini arttırmaktadır.

Eksiler:

- Yasal ortam: Türkiye’deki yasal sistem, bir finans merkezini yönetmek için gerekli niteliklere henüz sahip değildir.
- Altyapı kalitesi: İstanbul, bilgi iletişim teknolojisi altyapısını geliştirmelidir.

- Borsa: İMKB son yıllarda büyüme trendi içinde olsa da hâlâ göreceli olarak küçük bir piyasadır.
- Ürünler: Türkiye’de yeterli düzeyde sabit getiri ürünleri bulunmamaktadır.
- Türkiye varlık yönetimi piyasası henüz gelişme aşamasındadır
- İşgücü: Türkiye genç, büyük ve gittikçe artan, ancak finansal uzmanlığa sahip olmayan bir işgücüne sahiptir.
- Son reformlara rağmen, vergi sistemindeki belirsizlikler devam etmektedir.

İ. Türkiye’de Finansal Ürün ve Hizmet Açısından Fırsatlar ve Tehditler

Türkiye finansal ürünler ve hizmetler konusunda pek çok fırsatla karşı karşıyadır:

- Finansal hizmet sektörlerinin GSYİH içerisindeki payı gelişmiş ülkeler ve seçilen diğer finans merkezleriyle kıyaslandığında oldukça düşük kalmakta, bu durum sektör için orta ve uzun vadede ciddi bir büyüme potansiyeli teşkil etmektedir.
- Türkiye iyi düzenlenmiş, yüksek teknoloji kullanan ve dünya standartlarında saklama hizmetleri sunabilen organize piyasaları bünyesinde barındırmaktadır.
- Sektörde yüksek sayıda ve iyi düzeyde eğitim görmüş bireyler çalışmaktadır.
- Sektörde risk yönetimine olanak sağlayan gelişmiş bir takas sistemi bulunmaktadır.

Kredi Garanti Fonu’nun (KGF) KOBİ’lere sağladığı kefalet sayesinde işletmelerin finansman ihtiyaçlarını teminen banka kredisi kullanmaları mümkün hale gelmektedir. Uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden küçük işletmeler de yararlanmakta ve bu sayede girişimcilik teşvik edilmektedir. Söz konusu uygulamanın Moskova ve İsrail gibi rakip ülkelerde bulunmaması da önemli bir rekabet avantajı yaratmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye’deki finansal hizmetler sektörü için tehdit unsuru oluşturan başlıca konular şunlardır:

- Yurtiçi tasarrufların henüz düşük seviyelerde olması,
- Özel sektör tahvil piyasasının az gelişmiş olması,
- Yatırımcıların finansal ürünler ve hizmetler konularındaki bilgi noksanlığı,
- Çeşitli sebeplerle hisselerine el konulan kuruluşların halka açık hisse senetlerine ilişkin belirsizlik bulunması ve bu durumun küçük yatırımcılar üzerindeki olumsuz yansımaları,
- Sektörel birliklerin en iyi uygulama (“best practices”) kurallarını geliştirmemiş olmaları.

J. İFM Strateji ve Eylem Planındaki İlk On Öncelik:

Yüksek Planlama Kurulu’nun “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı”na göre, İstanbul, öncelikle bölgesel (10 yıl içinde), nihai olarak da küresel finans merkezi (30 yıl içinde) olacak.

İFM'nin uzun soluklu ve süreklilik arz eden bir proje olduğu belirtilen Strateji ve Eylem Planı'nda, projenin başarısı ve temel belirleyicileri olarak, hukuk altyapısının güçlendirilmesi, finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, basit ve etkin bir vergilendirme sistemi oluşturulması, düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi, fiziksel altyapının iyileştirilmesi, organizasyon yapısının kurulması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi öngörülmüştür.

YPK kararında İstanbul Finans Merkezi Eylem Planı'nın bazı konu başlıkları da şöyle belirlenmiştir:

- İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda uyuşmazlıkların süratli ve etkin bir şekilde çözümüne yönelik yargı sisteminde iyileştirmeler sağlanacak.
- İstanbul'da bağımsız ve özerk yapıya sahip uluslararası alanda rekabet edebilecek düzeyde kurumsal bir tahkim merkezinin oluşturulması ve arabuluculuk sisteminin etkin bir şekilde kullanılması sağlanacak.
- İFM projesinde katkısı bulunacağı öngörülen tasarıların kanunlaşma süreçlerinin hızlandırılması yönünde çalışmalar yapılacak.
- Finansal sektör düzenlemelerinde prensip bazlı anlayış benimsenerek, yasal altyapının başta AB müktesebatı olmak üzere uluslararası düzenlemeler ve uygulamalara uyumu sağlanacak.
- Finansal piyasalarda şeffaflık artırılacak ve yatırımcıları bilgilendirme mekanizmaları geliştirilecek.

- Türkiye'de mevcut olduğu halde, çeşitli nedenlerle rekabet üstünlüğü yurtdışı piyasalara kaymış olan finansal ürün ve hizmetler belirlenerek, bu durumun düzeltilmesine yönelik tedbirler alınacak.
- Türkiye piyasalarında henüz sunulmayan veya yeterli işlem hacmine ulaşmamış, İstanbul'u cazip bir finans merkezi haline getirebilecek, gelişme potansiyeli yüksek finansal ürün ve hizmetler için gerekli altyapı oluşturulacak.
- Vergi kanunları ve ikincil mevzuat; basit, anlaşılır ve öngörülebilir ve sürdürülebilir hale getirilecek.
- Vergilendirme alanında yapılacak düzenlemelerle, ülkemizin rekabet gücü artırılarak finansal işlemlerin Türkiye'de yapılması sağlanacak.
- Finansal kurum ve yatırımcılar için belirsizliği giderici uygulamada uzmanlaşmayı sağlayıcı tedbirler alınacak.

Kaynakça

1. "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi", Mayıs 2009, Deloitte Danışmanlık A.Ş
2. "İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi", Piyasalar ve Enstrümanlar Komitesi, Haziran 2012, Sermaye Piyasası Kurulu.
3. "Global Finans Merkezleri ve İstanbul", Şubat 2007, TSPAKB, Vergi Konseyi.
4. "İstanbul Finans Merkezi Gayrimenkul Zirvesi", Mayıs 2012, TSPAKB.

5. “İstanbul Finans Merkezi Projesi” Altyapı Komitesi, 2012.
6. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı”, Ekim 2009, Devlet Planlama Teşkilatı.
7. “The Financial Development Report” 2011, World Economic Forum.
8. “İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri ile Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma”, 2010, Hüseyin Yılmaz, İstanbul Üniversitesi, 10. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi.
9. “Bölgesel Finans Merkezi Olarak Türkiye”, Haziran 2008, TSPAKB.